

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Анотація. Розглянуто формування і виконання місцевого бюджету на прикладі бюджету Харківського району за 2009 – 2011 роки. Обґрунтовано необхідність розробки конкретних пропозицій щодо вдосконалення організації виконання місцевого бюджету.

Аннотация. Рассмотрены формирование и выполнение местного бюджета на примере бюджета Харьковского района за 2009 – 2011 годы. Обоснована необходимость разработки конкретных предложений по совершенствованию организации и выполнения местного бюджета.

Annotation. The article deals with the formation and execution of local budgets in case of the budget of the Kharkiv region for 2009–2011 years. The necessity to develop concrete proposals for improving the organization of local government is substantiated.

Ключові слова: регіон, місцеві бюджети, доходи, видатки місцевих бюджетів, трансферти, соціально-економічний розвиток території.

Місцевий бюджет як основна фінансова база органів місцевого самоврядування займає особливе місце в бюджетній системі нашої держави. Важливу роль відіграють місцеві бюджети й у соціально-економічному розвитку регіону, адже саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації.

Окремі аспекти формування і виконання місцевих бюджетів досліджувалися у наукових працях О. Василика, І. Луїної, К. Павлюк, О. Сунцової, В. Федосова та ін. [1 – 5], які зосереджували увагу на питаннях підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів України, розподілі бюджетних ресурсів між рівнями влади, проблемах бюджетної децентралізації.

Метою статті є визначення особливостей процесу виконання районного бюджету та розробка заходів щодо його вдосконалення.

Зведений бюджет Харківського району складається з 1 районного бюджету і 2 бюджетів міст районного значення, 14 бюджетів селищ і 14 бюджетів сіл [6]. Аналіз доходів його бюджету за 2009 – 2011 рр. доводить, що в структурі доходів районного бюджету як у 2009, так і в 2011 році, переважають кошти, отримані від органів державного управління у вигляді трансфертів. Найменшу питому вагу в структурі доходів займають цільові фонди (рис. 1).

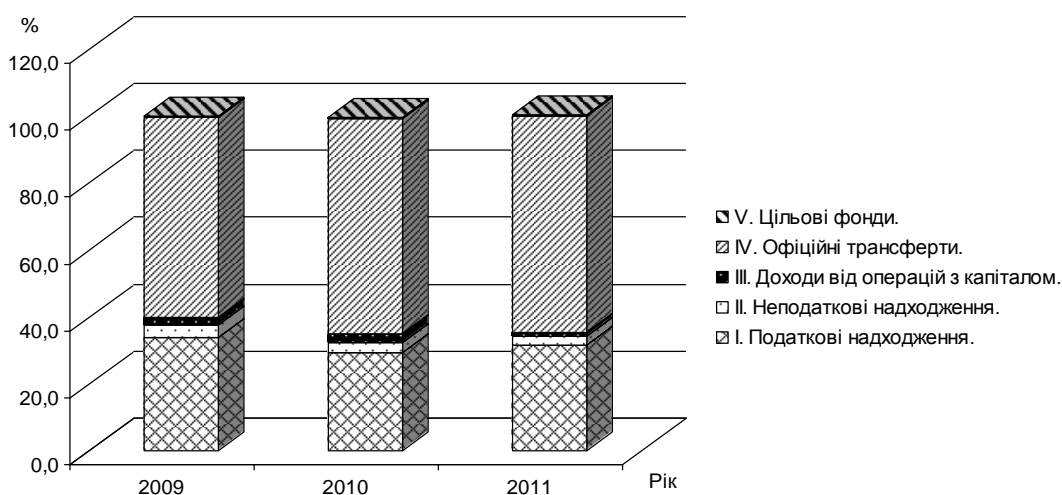

Рис. 1. Структура доходів зведеного бюджету Харківського району за 2009 – 2011 рр.

Слід зазначити, що негативною тенденцією є зниження питомої ваги податкових і неподаткових надходжень. Це свідчить про зменшення частки власних доходів у загальному обсязі доходів бюджету. Податкові надходження в структурі доходів бюджету Харківського району у 2009 р. займають 33,8 %, а в 2011 р. їх частка зменшилась до 31,8

%. За 2009 – 2011 рр. у структурі податкових надходжень найбільшу питому вагу має податок з доходів фізичних осіб, а найменшу – податки на власність (рис. 2).

Рис. 2. Структура податкових надходжень зведеного бюджету Харківського району у 2011 р.

Окремо слід звернути увагу на місцеві податки і збори. Практика їх застосування засвідчує, що використання місцевих податків і зборів у районі малоефективне та їх роль у формуванні районного бюджету незначна. У 2009 р. частка місцевих податків і зборів у структурі податкових надходжень складала лише 4 %, а в 2011 – 6,4 % [7]. Неподаткові надходження в 2009 р. займають близько 3,8 %, а у 2010 і 2011 рр. – 2,7 % усіх доходів бюджету і не забезпечують будь-якого значного надходження до бюджету. Вони на відміну від податкових надходжень не відрізняються значною градацією. Найбільшу частку займають власні надходження бюджетних установ і адміністративні збори та платежі. Негативним явищем є переважання у структурі доходів бюджету трансфертів від органів державної влади. Така ситуація свідчить про значну нестачу власних фінансових ресурсів району для забезпечення суспільних послуг. Так, у 2011 р. порівняно з 2009 р. частка трансфертів збільшилась на 4,6 % і склала 64,4 % усіх доходів бюджету Харківського району.

За 2009 – 2011 рр. обсяг дотацій збільшувався і у 2011 р. склав 144 312,6 тис. грн, що більше на 37 093,2 тис. грн, ніж у 2009 р. Це відбулося за рахунок зростання величини дотацій вирівнювання, які надходять з державного бюджету, на 32 535 тис. грн у 2011 році порівняно з 2009 р. У свою чергу, обсяг субвенцій, які надходять до бюджету Харківського району, у 2009 р. склав 87 336,2 тис. грн, що менше ніж у 2011 р. на 44 473,7 тис. грн. За цей період лише у 2010 р. запланований обсяг субвенцій фактично було виконано на 100 %, а у 2009 р. – на 98,8 %, у 2011 р. – на 98 %. Найбільшу частку займають субвенції з державного бюджету на виплату допомоги сім'ям (у 2009 р. – 68,5 %, у 2011 р. – 74,7 %) [7].

За аналізований період спостерігалось поступове збільшення величини видатків зведеного бюджету Харківського району (рис. 3). Це відбувалося за рахунок збільшення фінансування на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист. Отже, за 2009 – 2011 рр. найбільше бюджетних коштів спрямовувалося на фінансування таких статей видатків: 1) освіта – 30,6 % у 2009 р., що на 5 % менше, ніж у 2011 р.; 2) соціальний захист і забезпечення населення – 26,1 % у 2009 р., а в 2011 р. – 32,4 %; 3) охорона здоров'я – 15,8 % у 2009 р., що на 0,8 % менше, ніж у 2011 р. Найменшу частку у видатках району за 2009 – 2011 рр. займають витрати на запобігання і ліквідацію надзвичайних ситуацій – 0,02 % [7].

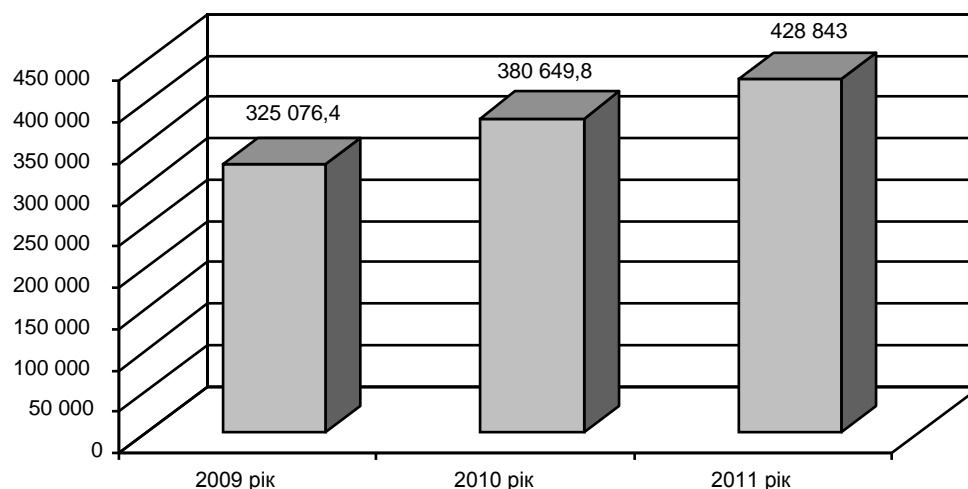

Рис. 3. Динаміка видатків зведеного бюджету Харківського району за 2009 – 2011 рр.

У структурі видаткової частини районного бюджету стійкого зменшення зазнала частка коштів, які спрямовувалися на покриття видатків у сфері житлово-комунального господарства та будівництва. У цілому за 2009 – 2011 рр. спостерігалася поступове збільшення величини видатків зведеного бюджету Харківського району. Це відбувалося за рахунок збільшення фінансування на такі статті, як освіта, охорона здоров'я і соціальний захист. Отже, районний бюджет є головним каналом доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, спрямованих на суспільне споживання. Саме через нього суспільні фонди споживання розподіляються між окремими адміністративно-територіальними одиницями і соціальними групами населення, фінансується розвиток галузей виробничої сфери.

Проведений аналіз формування і виконання районного бюджету доводить, що система формування місцевих бюджетів України має низку недоліків: високий ступінь концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення регіональних і місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань; регулюючі доходи відіграють домінуючу роль у структурі надходжень до регіональних і місцевих бюджетів, у той час як частка закріплених за територіями податкових платежів низька; практично щорічна зміна видів податків, що зараховуються до місцевих бюджетів.

Аналіз проблем функціонування місцевих бюджетів базового рівня бюджетної системи дозволив зробити висновки щодо здійснення заходів, спрямованих на покращення умов формування місцевих бюджетів. По-перше, розподілити джерела податкових надходжень між центральними і місцевими органами влади у жорсткій ув'язці з виконуваними ними функціями. По-друге, удосконалити механізм міжтериторіального фінансового вирівнювання. По-третє, запровадити систему пошуку стабільних джерел надходжень, які б задовольняли потреби району з метою виконання власних повноважень у повному обсязі. По-четверте, підвищити адміністративну відповідальність платників податків з наступним зарахуванням сум штрафних санкцій до доходів бюджету, а також запровадити спеціальні місцеві податки і збори з користувачів природних багатств. Крім того, є доцільним збільшити рівень залучення інвестицій у місцевий промисловий сектор, посилити контроль за повнотою і своєчасністю надходжень доходів до місцевих бюджетів [2; 4].

Таким чином, вирішення цих та інших проблем щодо формування і використання місцевих бюджетів значною мірою визначило б розширення економічної самостійності регіонів країни. Основою самостійності місцевих бюджетів повинні стати місцеві податки та збори, на формування яких мають вплив органи місцевого самоврядування. За цих умов місцеві фінансові ресурси будуть формуватися у стабільному і достатньому обсязі, що сприятиме підвищенню рівня життя населення регіонів України.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Василюк О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василюк, К. В. Павлюк. – К. : ЦУЛ, 2003. – 608 с. 2. Луніна І. Підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів / І. Луніна // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 83–84. 3. Попов С. Удосконалення наповнення місцевих бюджетів / С. Попов // Наукові праці КНТУ. – 2010. – № 17. – С. 56–67. 4. Сунцова О. Фінансова незалежність місцевого самоврядування / О. Сунцова // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 34–39. 5. Федосова В. Планування доходної частини місцевих бюджетів / В. Федосова // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 38–47. 6. Довідкова інформація про економічний і соціальний розвиток Харківського району [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khrda.gov.ua>. 7. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.